

Filosofia i història a Catalunya: per on començar? (A propòsit de *Filosofia contemporània a Catalunya*, de N. Bilbeny)

Antoni Mora

Els estudis més o menys recents d'història de la filosofia catalana són, amb molt poques excepcions, breus reflexions provisionals perquè alguna vegada s'endegui de veritat aquesta història. Tant és així que, avui, no disposem d'altra historiografia filosòfica que la feta a base de notes, apunts i esborranys. Entre nosaltres s'ha inventat un subgènere, una mena de pseudo-historiografia filosòfica.

El recurs a aquest subgènere és més o menys freqüent des dels seus orígens, és a dir, des dels estudis sobre la filosofia catalana del segle XIX com els que van fer Cosme Parpal i Marquès o Jaume Serra Hunter¹. Qualsevol apropament a la filosofia catalana del dinou ha de passar, encara ara, per aquests breus, i ja en el seu moment provisionals, estudis. La indigència és tan gran, en aquest terreny, que precisament a Serra Hunter li ha caigut a sobre més d'un cop el distintiu d'«historiador de la filosofia catalana», tot just per haver escrit tres o quatre articles sobre el nostre passat filosòfic.

Posteriorment, la història d'aquesta filosofia s'ha anat fent —és a dir, s'ha anat ajornant— a base de breus contribucions que, sense deixar de ser útils —que sempre ho són—, han continuat perllongant aquella provisionalitat. Un punt de referència d'això és la brevíssima història de «tota» la filosofia catalana, de Jordi Berrio². Estudis que segueixen els de Berrio, com els de Jordi Maragall i Pere Lluís Font³, són més

¹ C. PARPAL Y MARQUÉS, *Antecedentes de la escuela filosòfica catalana del siglo XIX*, Imp. comas y Portavella, Barcelona 1914; SERRA HUNTER, *Les tendències filosòfiques a Catalunya durant el segle XIX*, Tip. Atlas, Barcelona 1925. De fet, un primer estudi amb aquestes característiques d'apunts i d'esquemes ho és el de F. CLASCAR, *Estudi sobre la filosofia a Catalunya en el segle XVIII*, La Revista, Barcelona 1918 (publicat primerament l'any 1895).

² J. BERRIO, *El pensament filosòfic català*, Bruñera, Barcelona 1966.

³ J. MARAGALL, *El pensament filosòfic. Segles XVIII i XIX*, Dopesa, Barcelona 1978; P. LLUÍS FONT, «Escola filosòfica catalana» i «Filosofia i història de la filosofia», a *ICTINEU. Diccionari de la societat catalana als PC., segles XVIII-XX*, Eds. 62, Barcelona

interessants pel punt de vista personal que deixen entreveure, que no pas per l'avanç real en l'estudi d'aquella història. Així, el «dèficit en filosofia», que una vegada assenyala Joan Fuster, continua sense ser estudiat. És una incògnita de dèficit.

Per on començar?

Per historiar la filosofia catalana ens trobem en un veritable cul-de-sac: per poder aprofundir determinats autors i tendències són necessaris estudis ben documentats de caire global i de context; per poder fer estudis globals i de context, però, calen estudis concrets i documentats d'autors i tendències.

La pregunta no és retòrica: ¿per on començar? Sembla que cada cop cal començar de nou. Un model impossible —perquè és caduc en el mètode—, però d'inevitable referència —perquè és únic—, és el monumental estudi sobre Balmes, d'Ignasi Casanovas⁴. Després, tot just podem esmentar estudis més recents que tendeixen a analitzar l'obra d'un filòsof aïllada en ella mateixa, encara que de vegades el títol dels llibres sembla que indica el contrari: el de Luis Rourera sobre Antoni Comellas i Cluet o el de Jaume Roura sobre Martí d'Eixalà⁵. Els de Norbert Bilbeny, que tot seguit passaré a comentar, sempre han tingut un remarcable interès pel context.

Començar de nou comporta sempre deficiències i un nombre considerable de dificultats. Quan algun estranger ha assajat, amb molt bona voluntat per cert, l'estudi d'un filòsof del nostre país, ha hagut d'elaborar pel seu compte i risc l'anàlisi del context. El resultat d'una aventura així pot ser tan imprevisible com sorprenent: penso en el cas de Reine Guy i el seu estudi sobre Joaquim Xirau, amb el qual s'obren unes perspectives insòlites i literalmente fantàstiques per a la història de la filosofia catalana⁶.

1979. Del mateix autor, «Esquema històric de la filosofia catalana», *Enrahonar*, núm. 10 (1984). Entre aquests textos hem d'esmentar també el de J. CARRERAS Y ARTAU, *La filosofia universitària en Catalunya*, CSIC, Barcelona 1964, i el de R. XIRAU, «Filosofia catalana», que s'inclourà en la versió castellana de la història de la filosofia de L. Geymonat.

⁴ I. CASANOVAS, *Balmes. La seva vida. El seu temps. Les seves obres*, Biblioteca Balmes, Barcelona 1932.

⁵ L. ROURERA FARRÉ, *Antonio Comellas y Cluet. Contribució a la història de la filosofia cristiana del segle XIX*, Fundació Mossèn Josep Sanabre, Barcelona 1979; J. ROURA, *Ramón Martí d'Eixalà i la filosofia catalana del segle XIX*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1980.

⁶ R. GUY, *Axiologie et métaphysique selon Joaquim Xirau. Le personnalisme contemporain de l'Ecole de Barcelone*, Université de Toulouse-Le Mirail, Tolosa 1976. Recentment hem rebut una altra mostra d'aquesta escola historiogràfica: A. GUY, *Histoire de la*

Norbert Bilbeny ha mostrat la seva preocupació pel problema, per on començar. Ja en el seu llibre sobre Crexells, dedicà tota una de les seves tres parts a suggerir una classificació per a la història de la filosofia catalana contemporània⁷. Quan, després d'un llibre d'assaigs històrics amb títol desorientador⁸, Bilbeny anuncià aquests que ara ha publicat, *Filosofia contemporània a Catalunya*⁹, semblava que el llibre seria quelcom més que un altre esborrany, per ampliat i documentat que pogués ser. S'esperava un llibre d'història de la filosofia, allò que l'autor havia propugnat prou vegades. Així, aquest llibre hauria pogut ser un punt d'arribada d'una trajectòria personal dirigida, segons m'havia semblat fins ara, cap a una proposta per a la història de la filosofia catalana contemporània i també hauria pogut ser, potser, un punt de partida d'una generació –la seva, la nostra– que començaria a fer una seriosa historiografia filosòfica entre nosaltres¹⁰.

Veure si Bilbeny ha assolit alguna cosa de tot això, no deixa de tenir la seva importància, ja que, es miri com es miri, el llibre que ara ens nostra és el primer i més seriós intent per aproximar-se al que podria ser una història de la filosofia d'aquest país. Intentaré esbrinar més avall per què aquest llibre no passa més enllà d'un mer intent en la direcció que es proposa estudiar; per què acaba per afegir-se a aquella tradició de provisionalitat de la nostra pseudo-historiografia filosòfica.

L'aclariment de les qüestions menors: català, en català, a Catalunya...

No abordar les qüestions que considerem menors pot ser, de vegades, una manera de donar-hi més importància de la que els volem donar. Per tant, i encara que només sigui de passada, podem veure com resol Bilbeny la qüestió de la definició de filosofia catalana.

En anteriors ocasions, Bilbeny havia deixat aquest punt a l'ombra d'un interrogant, cosa força habitual en ell. Concretament, a l'epíleg del llibre *Entre Renaixença i Noucentisme*, debatia què es podia entendre per filosofia catalana; però un cop havia resolt que això no era realment

philosophie espagnole. Universitè, Tolosa 1984 (hi ha amenaça formal de traducció al castellà).

⁷ N. BILBENY, *Joan Crexells en la filosofia del Noucents*, Dopesa, Barcelona 1979.

⁸ N. BILBENY, *Entre Renaixença i Noucentisme. Estudis de filosofia*, La Magrana, Barcelona 1984. Dic que el títol és desorientador perquè, com és sabut, entre Renaixença i Noucentisme no hi va haver cap filosofia.

⁹ N. BILBENY, *Filosofia contemporània a Catalunya*, EDHASA, Barcelona 1985.

¹⁰ En parlar d'historiografia catalana no em refereixo només a la història de la filosofia catalana. Molts dels problemes d'aquesta són els mateixos dels estudis d'història de la filosofia de qualsevol altre lloc fets –o gairebé no fets– entre nosaltres. En tot cas, aquests estudis també pertanyen a la historiografia catalana.

important, aleshores encetava una nova preocupació: ¿què és un «filòsof català»?

En *Filosofia contemporània a Catalunya*, l'interrogant s'estreny, però hi persisteix el dubte sempitern sobre allò que és o no és català. En la inicial declaració de propòsits del llibre, Bilbeny diu que vol elaborar el catàleg «més integrador possible» davant d'aquell dubte. I, efectivament, els autors considerats en el llibre no necessiten certificats de naixement ni són seleccionats en funció de la llengua que empren. On se li torna a introduir el problema (el fals i absurd problema) és en el títol de llibre i en la seva explicació. Bilbeny diu que ha hagut de prescindir del terme «filosofia catalana» justament per poder assolir aquella voluntat màximament integradora. El dubte ara és saber, segons aquest criteri, per a qui queda la immaculada puresa de ser tot un «un filòsof català» i no un simple «filòsof a Catalunya». Més integrador i operatiu hauria estat abandonar tota reserva fetixista en punts que, pel que sembla, tothom supera en la pràctica. ¿Per què no es fa servir d'una vegada el terme «filosofia catalana» en un sentit descriptiu i indicatiu del context cultural a què al·ludeix? No és més que en aquest sentit descriptiu que es fan servir termes com «filosofia alemanya» o «filosofia francesa». Així, «filosofia catalana contemporània» és el mateix que «filosofia contemporània a Catalunya». Ara, si deixem alguna reserva espiritual per a un dels dos termes, aleshores l'altre ens semblarà restrictiu, estret, vacil·lant i una mica anormal. És el que li passa a Bilbeny, malgrat dir que pretén el contrari.

La història, ajornada

Un cop reunida una quantitat de lectures, d'informacions i de dades, i sota el títol del llibre en qüestió, l'autor podia optar per un estudi històric o per un treball temàtic i d'interpretació. Havent llegit les tesis sobre la història de la filosofia que havia proposat a *Entre Renaixença i Noucentisme*¹¹, era de preveure –i potser d'esperar– que Bilbeny es decantés cap a un estudi històric més que no pas cap a un repertori de dades.

El que és més important, però, no és l'elecció en qüestió, sinó la manera com aquesta hi és argumentada. Diu Bilbeny en el prefaci de *Filosofia contemporània a Catalunya*:

No ens hem proposat –perquè no hem pogut del tot– fer en aquest llibre una «Història» si fa no fa estricta de la filosofia contemporània

¹¹ Són aquestes quatre tesis: «És possible la recerca historiogràfica en filosofia»; «la historiografia de la filosofia ens porta a la descoberta de la seva historicitat»; «la comprensió de la història de la filosofia és també història»; «la història de la filosofia és també filosofia». Vid. *Entre Renaixença i Noucentisme*, pp. 15-16.

a Catalunya, per bé que érem conscients en tot moment que executàvem una forma o altra d'historització (p.14).

La dificultat, diu, és d'ordre pràctic més que teòric: la «història real» (real?) de Catalunya ja és prou accidentada. Per tant, conclou, no es pot fer una història «en el sentit convencional» de la nostra filosofia. Retinguem això del «sentit convencional».

Després, a l'epíleg del llibre, Bilbeny reprèn la meditació de les dificultats que no li han permès de fer «del tot» un llibre d'història:

És per això que aquest llibre no s'ha pogut organitzar com una història, perquè no hi ha hagut a Catalunya un desenvolupament cohesiu –unitari o plural– de la filosofia contemporània que ens permeti d'estudiar-la a partir d'un eix doctrinal, d'unes constants temàtiques o d'unes línies de pensament predominants (p.382).

Ja sabem, per Isaiah Berlin, que la història és allò «que els historiadors fan». Però si això, i més enllà de la seva aparent banalitat, ja és dur d'haver-ho d'acceptar, ¿què hem de fer quan un historiador diu que un determinat objecte d'estudi, després d'estudiar-lo a fons, no és factible de ser historiat? Això és el que ha fet Bilbeny: després d'haver declarat un dia que es proposava «recompondre el coneixement de la història cultural de Catalunya»¹², i després d'haver publicat unes notes d'història de la filosofia catalana de tombant el segle (perquè això és *Entre Renaixença i Noucentisme*), dedica el seu primer llibre de gran abast a negar explícitament la possibilitat d'historiar allò que ja fa anys que ha estat més o menys historiat.

És emocionant veure com un historiador –un estudiós, un investigador de la cultura, com es vulgui dir– té la sinceritat de confessar públicament que no ha aconseguit l'objectiu que es proposava. Encara que aquesta confessió no li hagi estat demanada, pot ser de certa utilitat si va complementada per una detallada explicació de les dificultats que han frustrat l'intent: potser servirà a algú altre que ho intenti amb més fortuna. Ja no és tan emocionant, sinó més aviat desolador, veure com després de l'explicació de l'intent frustrat de l'historiador segueix una justificació tan poc sensata com la d'insinuar que no s'ha pogut historiar perquè el material estudiat no es deixava historiar. I, efectivament, Bilbeny diu «no haver pogut» fer una història de la filosofia catalana contemporània perquè no ha trobat «eixos doctrinals», «constants temàtiques» ni «línies de pensament». Però, ¿que és que les buscava, aquestes coses? Sembla que sí. A la vista d'això, potser caldrà modificar la màxima berliniana: la història és allò que els historiadors diuen que poden fer...

¹² N. BILBENY, *Joan Crexells en la filosofia del Noucents*, p. 11.

No s'haurien de fer pressuposicions sobre la naturalesa d'allò que hom es proposa estudiar. Si l'objecte de l'estudi d'un historiador és de difícil accés, discontinu, contradictori, dispers, etc., aleshores serà bo oblidar el «sentit convencional» d'estudis similars i caldrà exercitar una mica la imaginació (allò que Collingwood anomena «imaginació històrica») per apropar-s'hi. Però no es pot esperar en cap cas que l'objecte d'estudi per historiar *es presenti* ell mateix d'una manera obedient, uniformada i «convencional». La història (incloent-hi la història de les idees) l'ha de fer l'historiador; la seva feina és la de reconstrucció i d'interpretació. I no hi ha cap racó del passat que no sigui historiable, ja que el *passat* i la *història* s'exclouen mútuament: la història sempre implica la «mort del passat» (J.H. Plumb). De l'afirmació de Bilbeny «aquest llibre no s'ha pogut organitzar com una història...», malgrat la seva breu justificació –allò dels «eixos», «constants» i «línies»–, no se'n pot inferir que no és possible de fer la història delimitada en el títol del seu llibre. No l'ha poguda fer ell. I el resultat és que, en el seu llibre, ens trobem amb *el passat* gairebé en estat brut: una processó de noms, dades, títols.

Les dificultats de Bilbeny per fer una història de la filosofia catalana contemporània són de mètode. Encara que no s'ho proposi –i penso que es proposa justament el contrari–, els criteris amb què ell enfrontà la possibilitat de fer aquella història van ser exageradament uniformadors: va mirar la història de la filosofia en altres indrets i, en veure «eixos» i «constants», va buscar-los similars en el context català; en no trobar ni eixos ni constants, abandonà el projecte de fer història.

Bilbeny hauria pogut seguir un exemple que li és ben proper: el de José Luis Abellán y la seva *Historia crítica del pensamiento español*. L'objecte d'estudi d'Abellán tampoc no és «convencional», però sí que li sembla factible de ser historiat. En una autobiografia intel·lectual, Abellán ha explicat com es va trobar amb problemes similars als de Bilbeny. En el decurs del seu treball, Abellán explica que va descobrir que:

(...) había que hacer una nueva metodología para la historia de la Filosofía Española distinta a las historias generales de la misma disciplina y que esa nueva metodología habría de consistir básicamente en seguir el hilo de los acontecimientos históricos¹³.

No seria sobrer, doncs, oblidar-se d'eixos i de constants, i intentar d'assajar un mètode adequat a allò que es vol estudiar.

De l'adequació de la metodologia històrica a una filosofia determinada no hi ha gaire a dir, llevat que s'entri en casos concrets. Jus-

¹³ J. L. ABELLÁN, «Ensayo de autobiografía intelectual», *Anthropos*, núm. 21-22 (1983).

tament, hi ha un cas concret que Bilbeny ha tractat recentment i que ens pot ajudar a entendre una mica les seves dificultats per fer història de la filosofia. Es tracta d'un escrit dedicat a allò que ell anomena «filosofia de l'exili»¹⁴. En aquest escrit, l'autor rebutja aquest epígraf per considerar-lo «extrafilosòfic» i, a més, «ahistòric». És aquest un cas palès de resistència, per part de l'historiador, a adequar-se a l'objecte d'estudi, ja que l'epígraf «filosofia a l'exili» (més que «de» l'exili) és perfectament filosòfic (Bilbeny, a més, dissenya una amplíssima panoràmica de la filosofia a l'exili en el mateix article, fins a arribar a dir que l'exili és el destí de filòsof, que ja és dir), i és, sobretot i molt especialment, un terme històric. Només amb una identitat així, històrica i filosòfica, es pot fer una història de la filosofia. I el mètode històric —en filosofia i en qualsevol altra cosa— és el que ha de maldar per apropar-se a l'objecte d'estudi, i mai a l'inrevés. En el sentit contrari, no hi ha història: només un cúmul d'objectes (en filosofia, d'idees); hi ha l'obscur passat (torno a Plumb), sempre a punt per ser utilitzat de qualsevol manera i desproveït de tot contingut.

«La Història és histèrica: només es constitueix si se la mira...»

Però el mateix Bilbeny reconeix que no ha deixat de fer història. Ho he citat abans: «...érem conscients en tot moment que executàvem una forma o altra d'historització». Vegem quina forma d'historització.

En el seu llibre sobre Crexells, havia proposat un esquema per fer una història de la filosofia catalana contemporània. Es tractava d'una estructuració referida als «tres àmbits socials de difusió: la premsa, la Universitat i l'Església» (p. 63). La distinció d'aquests tres àmbits era útil perquè mostrava tres camins i tres llocs en els quals, i des dels quals, en aquest país s'ha fet filosofia fins fa ben poc. Potser l'àmbit de la premsa podia entendre's d'una manera més àmplia, si recollim allò que Jaume Lorés ha anomenat «filosofia "pública" catalana»¹⁵. D'Eugeni d'Ors a Josep Ramoneda queda clar què vol dir això. La filosofia acadèmica també té un sentit molt propi i unitari, començant, i potser acabant, amb les seves limitacions i amb la dada històrica de la seva tardívola entrada a la Universitat. Finalment, no cal dir que l'àmbit eclesiàstic ha tingut un important paper en la filosofia catalana, des de les posicions més retrògades a algunes d'avançades (i no penso solament en els rerafons netament ideològics), i és aquest punt una mostra més de la complexa interdependència que s'ha esdevingut a Catalunya entre religió catòlica i cultura.

A *Filosofia contemporània a Catalunya*, Bilbeny modifica notable-

¹⁴ N. BILBENY, «Filosofia de l'exili i exili de la filosofia», *Enrahonar*, núm. 10 (1984).

¹⁵ J. LORÉS, «La filosofia "pública" catalana», *La Vanguardia*, 2 de maig de 1983.

ment aquesta triade tan netament dibuixada i aïlla cada component fins a desconnectar-lo completament dels altres. Així, diu que no pot fer una història de la filosofia catalana contemporània, i en fa tres esquemes. Aquests tres esquemes ja no es refereixen als tres àmbits on es feia filosofia, sinó a tres maneres de fer-la: la filosofia com a ideologia, la filosofia universitària i la filosofia assagística. La continuïtat històrica de cadascun d'aquests esquemes —que corresponen a cada part de les tres que té el llibre— és presentada completament al marge de les altres dues. El resultat n'és una interpretació suggerida, però no argumentada, de la història de la filosofia d'aquest país. La tesi, no defensada mai així d'una manera explícita, seria que aquesta història té tres eixos completament deslligats els uns dels altres.

La primera part del llibre s'ocupa de «La filosofia en la pugna de les ideologies». El continu històric d'aquesta part va de l'apologètica catòlica de la primera meitat del segle XIX al marxisme de Manuel Sacristán, passant per Balmes, els metges filòsofs, Pompeu Gener, Ramon Turró i el pensament sòcio-polític. La proposta és atrevida, però no és ni argumentada ni demostrada: el pensament catòlic del dinou, ve a dir, és substituït, en el seu to apologètic i la seva voluntat adoctrinadora, pel marxista del vint.

La segona part, que porta el títol de la «Consolidació dels estudis filosòfics universitaris», té molta més coherència, tant des d'una perspectiva històrica com temàtica. Es tracta, de fet, d'uns apunts per a la història de la filosofia acadèmica contemporània. En tant que és en aquesta filosofia acadèmica on es discuteix més seriosament la qüestió de la tradició filosòfica catalana, sobretot per debatre quina és l'arrel i la possible continuació de la filosofia del sentit comú, hauria estat interessant qüestionar-se a fons la continuïtat proposada: Martí d'Eixalà-Llorens-Milà-Xirau-Mirabent-Ferrater. En aquest mateix sentit demanaria un cert aclariment el subtítol d'aquesta part, «L'Escola de Barcelona», que Bilbeny adopta ara acríticament i que en un text anterior —el de la filosofia exiliada— aconsellava evitar perquè el considerava imprecís. Explicar l'origen i ús d'aquest terme sí que seria fer història de la filosofia.

La tercera part del llibre, el tercer i darrer biaix històric, correspon a allò que anomena «Filosofies de la modernitat cultural». El significat del subtítol d'aquesta part tampoc no ens l'explica: «El llarg romanticisme». Els autors presentats aquí, independentment els uns dels altres (Ors, Crexells, Rubert i Trias), podrien ser objecte d'un interessant assaig sobre la cultura catalana contemporània.

La veritat és que estem d'acord amb Bilbeny: aprofundint cada esquema dels proposats en el llibre no ens en pot sortir una història de la filosofia. Són tres carrerons sense sortida.

«...i per mirar-la és necessari estar-ne exclòs» (Barthes)

Queda clar què és allò que impedeix que *Filosofia contemporània a Catalunya*, malgrat l'exhaustiva acumulació de dades que conté, sigui pròpiament una història de la filosofia: la mirada del seu autor. Aquest és el nus del dilema de Bilbeny: no fa una història perquè no veu prou continuïtats, però acaba tan embadalit en la recerca de continuïtats que, havent perdut de vista la més evident de totes elles –la històrica–, acaba per esborrar-se-li la discontinuïtat més escandalosament present –la vital, la que ens separa de la història.

Amb aquest estrabisme, Bilbeny no fa història allà on caldria fer-la –en el material desordenat que ens presenta del passat– i la fa allà on no la pot fer –en el present: la gent que avui fa filosofia. Resultat: ni fa la història que ens explicaria quina vinculació podem tenir amb la filosofia anterior a nosaltres, ni fa la interpretació i/o l'anàlisi de la filosofia que avui es fa entre nosaltres. Amb el seu afany de jove taxidermista, Bilbeny no s'adona que tan aviat clava una de les seves agulles a Francesc Mirabent com a Josep Ferrater Mora, a Joan Crexells com a Eugenio Trías. Així és tot el llibre: es limita a posar un nom al costat de l'altre, com qui passa llista. I, encara, se'n deixa més d'un ¹⁶.

És clar que hi ha qui, parlant de la filosofia d'aquest país, ha perdut de vista els vincles amb la història i les ha fetes més grosses. Un cas notori és la pasterada que va fer Alfonso López Quintás amb el seu llibre *Filosofia española contemporánea* (1970). Més lleu, per ingènua, va ser l'afirmació de Javier García Sánchez, segons la qual la «jove filosofia espanyola» sorgí del literal no-res (en el pròleg del seu llibre *Conversaciones con la joven filosofía española*, 1980). Bilbeny evita el pitjor de les dues coses: de López evita aquella idea estàtica –mortuòria– de la cultura, si bé en comparteix una visió una mica amorfa; de García, no segueix la teoria de la generació espontània, encara que no encerta a explicar-nos d'on surt la filosofia actual.

És una veritable desgràcia per a nosaltres: es miri per on es miri, de la filosofia catalana contemporània, no se'n pot escriure res que tingui a veure, ni per remot paral·lelisme, amb l'estudi de Vincent Descombes sobre la filosofia francesa, o amb el de Rüdiger Bubner sobre l'alemanya. I, és clar, així la nostra història de la filosofia poca cosa substancial

¹⁶ En aquest passar llista tothom trobarà a faltar algú o altre. Fins a cert punt, és tristament explicable l'oblit del recentment desaparegut Rodolf Llorens i Jordana. Ja no és tan explicable l'oblit de Federico Riu i de Lluís Sala Molins, ja que en el llibre hi ha referència a d'altres que es formaren i treballen a l'estranger (p.e., Luis Farré). Finalment, és del tot inexplicable l'oblit de gent de la mateixa generació –o molt pròxima– del mateix autor del llibre, i més si tenim en compte que aquest no deixa de dedicar-se unes ratlles a ell mateix. Penso, p.e., en Rafael Argullol, Pep Subirós, Gerard Vilar o Miquel Morey.

aportarà a la filosofia universal i de tots els temps. Però això ja ho sabem i aquest no és el problema. La història de la filosofia catalana s'ha de fer per saber quin és el pes –i molt d'aquest pes ha de ser negatiu– en la filosofia que avui podem fer. Un estudi històric de la filosofia catalana contemporània (un estudi històric i exegetic, no una simple nomenclatura), ens ha d'ajudar a explicar quin és aquest context cultural al qual, vulguem o no, pertanyem. No es tracta de reivindicar la filosofia com a eix de toda una cultura, ja que això ningú no ho fa enlloc. Es tracta, en canvi, de veure com la debilitat de la filosofia –i del pensament en general– ha amarat i empobrit tota una cultura. Josep Farran i Mayoral, en un dels diversos articles que va escriure sobre això els anys vint i trenta, observà que la falta de pensament dels catalans es notava en tot allò que feien, «àdhuc en la manera de moure's i de caminar».

En aquest camí que ens ha de fer veure el paper de la filosofia en la cultura catalana, el llibre de Norbert Bilbeny pot ser una útil aportació. No és un treball fruit de la improvisació i el gran nombre de dades que ens hi dóna és molt considerable. Encara que hagi de passar un cert temps, aquest llibre pot ser un important punt de referència quan algú –potser el mateix Bilbeny– assagi un estudi històric d'aquest llarg període de la nostra filosofia.